

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ НАН УКРАЇНИ
ЦЕНТР ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА СПІЛКА КРАЄЗНАВЦІВ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
КАФЕДРА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

*VII Краєзнавчі читання
пам'яті Петра Тронька*

БІБЛІОТЕКА. ЛЮДИ. ВІЙНА. ВТРАТИ І ЗВЕРШЕННЯ

**Збірник тез і повідомлень
Всеукраїнської науково-практичної конференції
8 листопада 2023 р.**

КИЇВ 2023

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Національної історичної бібліотеки України*

Редакційна колегія:

Скорохватова А., Генеральний директор Національної історичної бібліотеки України, Заслужений працівник культури України (голова редколегії), **Волошінська Н.**, заступниця Генерального директора з наукової роботи Національної історичної бібліотеки України, **Спанчак Т.**, заступник Генерального директора з питань використання нових інформаційних технологій Національної історичної бібліотеки України, **Михайлова О.**, завідувач науково-методичного відділу Національної історичної бібліотеки України, **Маньковська Р.** керівник Центру досліджень історико-культурної спадщини України Інституту історії України НАН України, доктор історичних наук, професор (заступник голови редколегії), **Новальська Т.**, професор кафедри інформаційних технологій Київського національного університету культури і мистецтв, доктор історичних наук, **Покропивна О.**, завідувач сектора краєзнавчої роботи науково-методичного відділу Національної історичної бібліотеки України, **Цінська М.**, методист I категорії науково-методичного відділу Національної історичної бібліотеки України.

Бібліотека. Люди. Війна. Втрати і звершення: зб. тез і повідомлень Всеукр. наук.-практ. конф., 8 листоп. 2023 р. / М-во культури та інформ. політики України, Нац. іст. б-ка України, Ін-т історії України НАН України, Центр дослідження історико-культурної спадщини України, Нац. спілка краєзнавців України, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, кафедра інформ. технологій; ред. кол.: А. Скорохватова (голова), Н. Волошінська, Т. Спанчак, О. Михайлова, Р. Маньковська, Т. Новальська, О. Покропивна, М. Цінська. – Київ, 2023. – 394 с. – (Сьомі Краєзнавчі читання пам'яті Петра Тронька).

Науковий збірник містить доповіді та повідомлення учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції «Бібліотека. Люди. Війна. Втрати і звершення», що відбулася 8 листопада 2023 року в межах Сьомих краєзнавчих читань пам'яті Петра Тронька.

Автори статей відповідають за достовірність і вірогідність викладеної інформації, за належність поданого матеріалу їм особисто, за правильне цитування джерел та посилання на них. Думки авторів можуть не співпадати з позицією редколегії. Рукописи не повертаються і не рецензуються. Редколегія залишає за собою право відхилити запропоновані матеріали, а також вносити редакційні правки до публікацій, водночас, максимально зберігаючи авторський стиль подання інформації.

ЗМІСТ

<i>Амельченко Юліана Забіянов Євген</i>	Бібліотеки Одещини: збереження історико-культурної спадщини	9
<i>Бабій Людмила</i>	Альманах «Краєзнавець Прикарпаття» як джерельна база з вивчення локальної історії	13
<i>Бачинська Надія Новальська Тетяна</i>	Підготовка фахівців для бібліотечно-інформаційної галузі в Київському національному університеті культури і мистецтв: традиції та інновації	18
<i>Беззуб Ірина</i>	Бібліотеки України як осередки підтримки громадського здоров'я в реаліях війни	24
<i>Бережок Євгенія</i>	Міжкультурний діалог: співпраця Одеської національної наукової бібліотеки з національно-культурними товариствами Одещини	33
<i>Варенко Володимир</i>	Маніпулятивні інформаційні технології в умовах інформаційної війни	39
<i>Величко Лариса</i>	Методи популяризації документів краєзнавчої тематики в роботі Відділу обслуговування користувачів НІБУ	43
<i>Вільчинська Ірина</i>	Електронні бібліотеки: суспільне значення	45
<i>Влащенко Л. Вороніна О. Демченко Л. Дерев'яно Ю. Заводов С. Нікітенко О. Шевченко Т.</i>	Трансформація бібліотечних процесів під час воєнної агресії	48
<i>Воробель Світлана</i>	Культура пам'яті: роль і місія бібліотек	55
<i>Воробйова Людмила</i>	Не забудем і не пробачим	60
<i>Гайворонський Петро</i>	Засновник краєзнавчого руху в Україні – визволитель Донбасу	64

<i>Кравець Лілія</i>	Інформаційно-комунікаційна діяльність публічних бібліотек України в умовах викликів війни	141
<i>Кудлай Василь</i>	Роль бібліотек у цифровому суспільстві: виклики та інновації	148
<i>Левченко Юрій</i>	Внесок бібліотек до спротиву України російському повномасштабному вторгненню: спроба підсумку 2022 року	152
<i>Лещенко Світлана</i>	Колекція екслібрісів відділу документів іноземними мовами НІБУ: проблеми та шляхи формування	161
<i>Маньковська Руслана</i>	Пам'яткоохоронна діяльність Петра Тронька: актуалізація проблеми в умовах російсько-української війни 2022–2023 рр.	169
<i>Маранчак Микола</i>	Роль бібліотек у інформаційній війні з російською машиною пропаганди	178
<i>Марчак В'ячеслав</i>	Веб-сайти університетських бібліотек у першій чверті ХХІ століття: тенденції, модифікації та інновації	181
<i>Марчак Олександр</i>	Зв'язок між рівнем освіти та цифровою грамотністю в рамках компетентності бібліотечного фахівця на сучасному етапі	181
<i>Марченко Оксана</i>	Каталог Національної історичної бібліотеки України «Кириличні видання друкарні Києво-Печерської Лаври»	189
<i>Марчук Любов Панарін Геннадій Рудзький Лев</i>	Формат має значення: веб-календар краєзнавчої інформації, як перший етап розвитку регіонального краєзнавчого інформаційного ресурсу	193
<i>Медведєва Валентина</i>	Бібліотека і бібліотечна справа у законодавчому дискурсі: історико-бібліотекознавчі аспекти	199
<i>Мирошник Богдан</i>	Співпраця бібліотек закладів вищої освіти з військовими та громадськими організаціями в умовах війни	205
<i>Муравйова Валентина</i>	Краєзнавчий каталог: рекомендації щодо організації побудови індексів за універсальною десятиковою класифікацією	208
<i>Новицька Алла</i>	«Щоденники без купюр» Леся Степановича Танюка (1938 — 2016) у фонді Національної історичної бібліотеки України	211
<i>Осієвська Олена</i>	Краєзнавчі дослідження і документальні джерела київської митрополії в сучасних умовах	219

4. Rahman, A., M. J. Rahman, and M. H. H. Chowdhury. 2015. "Digital Resource Management in Libraries: Step Towards Digital Bangladesh." *National Seminar on Cross Talk of Digital Resource Management*: 1–24. Search in Google Scholar
5. Sadiku, M. N. O. 2017. "Digital Preservation." *International Journal of Advanced Research in Computer Engineering* 7 (4): 5–6, <https://doi.org/10.23956/ijarcsse.v7i8.25>. Search in Google Scholar
6. Singh, S. 2018. "Digitization of Library Resources and the Formation of Digital Libraries: Special Reference in Green Stone Digital Library Software." *IP Indian Journal of Library Science and Information Technology* 3 (1): 44–48. [10.18231/2456-9623.2018.0010](https://doi.org/10.18231/2456-9623.2018.0010). Search in Google Scholar
7. Stiller, J., and V. Petras. 2018. "Learning from Digital Library Evaluations: The Europeana Case." *ABI Technik* 38 (1): 37–45, <https://doi.org/10.1515/abitech-2018-0006>. Search in Google Scholar
8. Toyo, O. D. 2017. "Library Resources Digitization and its Impact on the Services of Academic Libraries: The Case of John Harris Library, University of Benin." *International Journal of Education and Evaluation* 3 (7): 33–48. Search in Google Scholar

*Юрій Левченко,
(м. Київ)*

**ВНЕСОК БІБЛІОТЕК ДО СПРОТИВУ УКРАЇНИ РОСІЙСЬКОМУ
ПОВНОМАСШТАБНОМУ ВТОРГНЕННЮ:
СПРОБА ПІДСУМКУ 2022 РОКУ**

24 лютого 2022 р. о 4:00 Російська Федерація розпочала новий етап війни проти України, що вже тривала восьмий рік. Від цього ранку російська воєнна агресія змінилась з неоголошеної гібридної на відкриту повномасштабну... Саме тому, мало не з перших годин повномасштабної війни бібліотеки України почали робити все можливе для опору російським загарбникам і наближення перемоги.

Війна – соціально-політичне явище, крайня форма розв’язання соціально-політичних, ідеологічних, економічних, територіальних, етнонаціональних, релігійних чи інших суперечностей між державами (народами, націями, урядами, спільнотами, воєнізованими групами), що відбувається за допомогою організованої збройної боротьби. *Бібліотека* (від грецької βιβλιοθήκη, походить від слів «Βιβλιο» – книга та «θήκη» – сховище) – інформаційний, культурний, освітній заклад (установа, організація) або структурний підрозділ, що має упорядкований фонд документів, доступ до інших джерел інформації та головним завданням якого є забезпечення інформаційних, науково-дослідних, освітніх, культурних та інших потреб користувачів бібліотеки. *Спротив* (протидія, опір, відсіч)

(іменник) – протидія кому-, чому-небудь; боротьба з кимось, чимось. Розшифрування основних термінів назви надає змогу глибше зрозуміти подальший виклад статті.

Перші публікації про становище бібліотек України в умовах повномасштабної війни з'явилися у середині 2022 року. Зокрема, стаття В. Здановської «Війна в Україні: бібліотечно-інформаційний фронт» присвячена волонтерській та інформаційній діяльності бібліотек у перші місяці війни [1]. У статті С. Сердюк та С. Герасимової «Бібліотеки України під час війни: адаптація до нових реалій та визначення пріоритетів» проаналізовано основні напрями діяльності бібліотек від початку війни: збір інформації про пошкодження та руйнування культурної спадщини; сприяння цифрової грамотності населення; організація доступу до перевірних джерел інформації, допомога біженцям та внутрішньо переміщеним особам; бібліотеки як центри безпеки та психологічного комфорту; волонтерська допомога та благодійництво тощо [2]. Стаття «Діяльність бібліотек в умовах російської агресії проти України» О. О. Вдовіної акцентується на допомозі військовим, внутрішньо переміщеним особам та захисті інформаційного простору України [3]. Стаття Н. А. Коржик «Бібліотеки України як центри національного спротиву» присвячена розкриттю діяльності бібліотек як закладів, що формують навички критичного мислення й протидії ворожій дезінформації, стають центрами культурної та психологічної підтримки громади [4].

У перші місяці війни бібліотеки центру та заходу країни надавали активну волонтерську підтримку людям, що залишили своє постійне місце проживання через бойові дії (внутрішньо переміщеним особами) та Збройним силам України. Воєнні дії на території Житомирської, Київської, Чернігівської, Сумської, Харківської, Херсонської, Запорізької областей та зони проведення Операції об'єднаних сил (частини Луганської та Донецької областей) вимусили цивільних залишити власні домівки та шукати прихисток в найбільш віддалених від бойових дій областях. За таких умов волонтерська допомога бібліотек внутрішньо переміщеним особам зводилась до: надання тимчасового або тривалого прихистку в приміщеннях бібліотек [1, с. 6; 5, с. 18; 6, с. 20]; забезпечення перевіреною інформацією про події війни та інформування з правової, соціальної та медичної допомоги [6, с. 35; 7, с. 8; 8, с. 10; 9, с. 6; 10, с. 3-4; 11, с. 5,7; 12, с. 12-13]; соціально-психологічна допомога дітям (організація дозвілля, майстер-класи, розвивальні заняття, арт терапевтичні заходи, настільні ігри та спортивні розваги) та дорослим (психологічні тренінги, клуби спілкування, навчання інформаційної та цифрової грамотності, навчальні курси - домедичної допомоги, іноземної мови, української мови тощо) [2, с. 13; 4, с. 45-46; 8, с. 11-12; 10, с. 16-18; 13, с. 13; 14, с. 3, 9; 15, с. 12-14; 16, с. 30-40]; збір та надання гуманітарної допомоги для внутрішньо переміщених осіб (одяг, постільна білизна, харчові продукти і т. п.) [3, с. 54; 17, с. 18; 18, с. 6-7]. Волонтерська допомога Збройним силам України, Територіальної оборони та

Національної гвардії України складалась з: плетіння маскувальних сіток [5, с. 18; 18, с. 5-6; 16, с. 18; 19, с. 5]; пошиття одягу для військових (розвантажувальні жилети, балаклави, спідня білизна, шкарпетки, устілки для взуття, каремати тощо) [7, с. 7; 11, с. 3; 20, с. 7, 10,]; заготівлі харчових продуктів (випікання енергетичних батончиків та домашніх смаколиків, консерви, сухі борщі тощо) [10, с. 26; 13, с. 4; 15, с. 52; 21, с. 20]; індивідуальних та колективних переказів коштів бібліотекарів на потреби ЗСУ [6, с. 17; 10, с. 26; 22, с. 23; 23, с. 20]; благодійний збір коштів на потреби військових (ярмарки, виставки, благодійні заходи) [10, с. 15; 13, с. 7; 16, с. 21, 25-26; 20, с. 11; 24, с. 15; 25, с. 19]; забезпечення нагальних потреб підрозділів ЗСУ, які походять з місцевості розташування бібліотек [6, с. 34; 18, с. 14]; виготовлення оберегів для військових (дитячі бібліотеки) [10, с. 29; 15, с. 42; 26, с. 17].

Після боїв за північ України (Київська, Чернігівська та Сумська області) з'явилась перша інформація про руйнування та пошкодження російськими військами бібліотек. Зокрема, за даними проекту Міністерства культури та інформаційної політики України «Зруйнована культурна спадщина України» зафіксовано 42 пошкоджені та зруйновані бібліотеки, серед яких: Сільська бібліотека у с. Підгайне Вишгородського району Київської області, Архів-бібліотека Фонду В. Чорновола у м. Буча Київської області, Центральна міська публічна бібліотека імені В. Г. Короленка у м. Маріуполь та інші [27]. Більш точні дані наводить дослідниця публічних бібліотек України Л. Кузнецова. За її підрахунками, лише за перші шість місяців повномасштабної війни зруйновано 24 бібліотечні будівлі, 127 будівель зазнали пошкоджень та потребують ремонту, а 146 публічних бібліотек частково або повністю втратили свої фонди [28, с. 107-108].

Російське повномасштабне вторгнення, порушення законів та звичаїв війни, чисельні воєнні злочини змусили нашу державу протидіяти російській агресії не лише на фронті та міжнародній арені, а й у всіх сферах життя. Відповідно, Міністерство культури та інформаційної політики ініціює у бібліотечній сфері ряд заходів для зменшення російського інформаційного впливу. У квітні створюється Рада з питань розвитку бібліотечної сфери, мета діяльності полягає у напрацюванні пропозицій та механізмів вилучення з фондів бібліотек радянських і російських книг, а також заміну їх українською літературою (книгами українських видавництв) [29]. У травні видаються Рекомендації щодо актуалізації бібліотечних фондів, згідно з якими передбачено списати російські книги які: пропагують війну, національну та релігійну ворожнечу; зміну шляхом насильства конституційного ладу; порушують питання територіальної цілісності України; місять виправдання або заперечення російської збройної агресії проти України; героїзують осіб, що здійснювали збройну агресію Російської федерації проти України. Вони включають три списки: книжкових видань (301 назва), видавничої продукції держави-агресора (350 назв) та авторів, що становлять загрозу

національній безпеці (210 осіб). Відповідно, вилучення вказаної літератури здійснить вклад в інформаційну безпеку нашої держави [30]. За таких умов, українські бібліотеки здійснили акцію «Російську літературу – на макулатуру, а отримані кошти – на допомогу ЗСУ!» [16, с. 55-56; 19, с. 6]. За офіційними даними, станом на листопад 2020 року з публічних бібліотек було списано близько 19 млн примірників книг, із яких 11 млн були російською мовою [31].

В умовах нового витка інформаційної війни Російської Федерації, що почався з повномасштабним вторгненням інформаційний простір України заповнили російські пропаганда, фейки, маніпуляції та відверта дезінформація. Тому, в бібліотеках почали проводити спеціальні курси, заняття або тренінги з інформаційної грамотності (інформаційної гігієни, медіабезпеки) для формування навичок: інформаційної безпеки, медіагігієни, критичного мислення, розпізнавання маніпуляцій, пропаганди та фейків у медіа, перевірки інформації тощо [2, с. 10-11; 16, с. 42-44]. Культурно-патріотичні заходи бібліотек стали не лише способом психологічної розрядки читачів, а й національної ідентифікації. Наприклад, до Всеукраїнського тижня дитячого читання у бібліотеки провели акцію «Нація, яка читає – непереможна!» [6, с. 6; 10, с. 8, 24; 19, с. 8]. Подібні власні культурні заходи та акції проводили всі бібліотеки України до національних свят – днів Незалежності, Державного прапора, Української державності, Конституції, вишиванки [10, с. 25; 13, с. 9-12]. Серед таких заходів варто виокремити заходи бібліотек Тарутинщини (Одеська область), що провели патріотичні години до Дня спротиву окупації Автономної Республіки Крим та м. Севастополя [14, с. 12-13]. Черкаська обласна універсальна бібліотека ім. Т. Шевченка та Старосинявська центральна бібліотека (Хмельницька область) здійснювали проекти-лекції «Говоримо українською про Україну» та «Україна: історія, мова...» на яких лектори спростовували російські фейки про українську історію та мову [16, с. 45-46; 19, с. 4].

Слобожанський та Херсонський контрнаступ Збройних сил України надав неспростовні докази, що російські окупанти на захоплених українських територіях проводять чистки бібліотек від української історичної та художньої літератури [32; 33].

Від середини року (з травня-червня) бібліотеки почали створювати проекти присвячені російсько-українській війні. Зокрема, Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого веде серію анотованих бібліографічних списків «Широкомасштабна збройна агресія РФ проти України», які вміщують анотовані огляди книг і статей з вказаної тематики [34]. Національна історична бібліотека України веде проєкт «Свідчення очевидців подій війни росії проти України: розповіді, спогади, щоденники за матеріалами ЗМІ», до якого відбираються веббіографічні матеріали з відкритих ресурсів мережі Інтернет [35]. Наукова бібліотека ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Т. Шевченка підготувала низку бібліографічних покажчиків: «Напад росії на Україну: бібліографічний

огляд Відео новин та фоторепортажів» (Випуски 1-4), «Порушення росією норм Міжнародного гуманітарного права під час війни в Україні», «Поетичне слово на інформаційному фронті в умовах російсько-української війни 2014-2022 рр.» та ін. [36]. Окремо варто виділити хроніку «100 днів російсько-української війни» стилізовану під слайд-шоу, в якій кожен слайд представляє день війни, визначає головну подію дня та має посилання про цю подію на матеріали інтернет-видання «Українська правда» [37]. Наукова бібліотека Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова підготувала рекомендаційний бібліографічний покажчик «Російсько-українська війна. Ч. 1: Неоголошена війна (20 лютого 2014 – 24 лютого 2022)», в якому представлені матеріали про події російсько-української війни з 2014 по 2022 рік [38]. Наукова бібліотека Одеського національного університету імені І. І. Мечникова веде базу даних «Незламна Україна», що складається з чотирьох розділів: «Нормативно-законодавчі документи періоду воєнного стану», «Хроніка подій у вітчизняній пресі», Соціальні мережі про воєнні дії», «Висвітлення подій у зарубіжній пресі» [39]. Полтавська обласна універсальна наукова бібліотека ім. І. П. Котляревського підготувала інформаційно-бібліографічний список «Розвиток України в умовах воєнного стану: зіткнення з новою реальністю» [40]. Херсонська обласна універсальна бібліотека ім. О. Гончара веде проєкт «Україна у вогні війни за свободу. Хроніка», що складається з розділів: «Вторгнення», «Запеклий опір», «Фортеця Маріуполь», «Битва з темрявою. Буча. Ірпінь. Гостомель» «Чорнобиль – хроніка важких тижнів», «Високоточна зброя Воїнів Світла», «Хроніка ракетних атак», «Російський «захист православ'я», «Енергетичний терор», «Бібліотеки зруйновані війною» [41].

Водночас окремі бібліотеки почали збирати інформацію про хід воєнних дій повномасштабного періоду війни та видавати бібліографічні посібники або здійснювати проєкти з її збереження та поширення. Наприклад, Національна історична бібліотека України підготувала серію бібліографічних списків «Міста і села України. Втрати воєнного часу» (Житомирська, Київська, Сумська, Харківська (ч. 1: м. Харків; ч. 2: Харківщина), Чернігівська області), метою яких є оперативне відображення інформації про зруйновані або пошкоджені об'єкти культурної спадщини [42]. Державна бібліотека України для юнацтва підготувала ряд бібліографічних покажчиків та списків: «Вони наближали Перемогу: люди культури, яких забрала війна», «#Екологічні наслідки війни# Екоцид», «Вартові пам'яті. Рефлексії на втрату музейних колекцій», «Культура на часі», «Розстріляна Мельпомена» та ін., в яких подано інформацію про: знищені, пошкоджені, розграбовані заклади та пам'ятки культури; вплив активних бойових дій на природу України; діячів культури, які загинули у війні з початком повномасштабної війни [43]. Сумська обласна універсальна наукова бібліотека здійснила два інформаційні проєкти: «Сумщина – форпост України: хроніка

основних військових подій на Сумщині під російсько-української війни» та «Вшанування сильних духом: державні нагороди і народне визнання Героїв Сумщини» [44]. Харківська обласна універсальна бібліотека підготувала п'ять випусків бібліографічного путівника «Хроніка незламного Харкова», у яких представила матеріали про героїчну боротьбу м. Харкова та Харківщини в протистоянні російському вторгненню в період з 24 лютого по 31 жовтня [45]. Херсонська обласна універсальна бібліотека ім. О. Гончара здійснює проект «Херсонщина нескорена», мета якого: «задокументувати основні події під час оборони, окупації та деокупації Херсонської області, розповісти про громадський супротив мирного населення, розповісти про захисників та захисниць, які віддали життя за визволення Херсонщини» [46]. Центральна міська бібліотека ім. М. Л. Кропивницького м. Миколаєва здійснює інформаційний проект «Хроніки війни. Миколаїв», до якого працівники бібліотеки відбирають інформацію з відкритих джерел з історії міста періоду повномасштабної війни [47]. Закарпатська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Ф. Потушняка веде базу даних «Полеглі воїни Закарпаття в російсько-українській війні» [48]. Деражнянська центральна міська бібліотека веде проект «Загиблі земляки у російсько-українській війні» [49].

Отже, війна – це соціально-політичне явище зі збройною боротьбою між країнами. Відповідно, крім безпосередньої лінії фронту Україна здійснює супротив російській агресії у дипломатичній, політичній, економічній, інформаційній та культурній сферах. Тому, з перших днів повномасштабної війни бібліотеки почали здійснювати супротив надаючи волонтерську допомогу Збройним силам України та внутрішньо переміщеним особам (біженцям), що залишили свої домівки через бойові дії. Наступним видом спротиву можна виокремити заходи з інформаційної та медіабезпеки як протидія дезінформації, пропаганді, фейків РФ, а також культурно-патріотичні заходи до святкових днів, що акцентувались на національній ідентичності українців. Третім – стали бібліотечні проекти з висвітлення та документування подій повномасштабної російсько-української війни (бібліографічні покажчики та списки, веббіографічні матеріали, бази даних, хроніки, проекти про культурні втрати, обороні операції збройних сил областей та окремих міст України, російський режим окупації на захоплених територіях, збереження пам'яті про загиблих воїнів у цій війні тощо). Зрештою, вищевказаний перелік видів спротиву вказує на те, що бібліотеки в міру своїх сил та можливостей в культурній сфері України ведуть боротьбу проти країни-агресорки, що прагне не лише захопити країну, а й знищити нашу державність та національну ідентичність.

Список джерел:

1. Здановська В. Війна в Україні: бібліотечно-інформаційний фронт. *Бібліотечна планета*. 2022. № 2 (96). С. 5–8.

2. Сердюк С., Герасимова С. Бібліотеки України під час війни: адаптація до нових реалій та визначення пріоритетів. *Бібліотечний форум: історія, теорія і практика*. 2022. № 3. С. 9–14.
3. Вдовіна О. О. Діяльність бібліотек в умовах російської агресії проти України. *Інформація, комунікація та управління знаннями в глобалізованому світі : збірник матеріалів П'ятої міжнародної наукової конференції, м. Київ, 23–24 червня 2022 р.* / упоряд.: З. М. Сverdлик, М. М. Цілина. Київ: ВЦ КНУКіМ, 2022. С. 53–55.
4. Коржик Н. А. Бібліотеки України як центри національного спротиву. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2022. Вип. 62. С. 41–49.
5. Цяпало Л., Алексеєнко К. Робота бібліотек ЦБС для дорослих м. Львова під час війни. *Бібліотечна планета*. 2022. № 2. С. 17–19.
6. Бібліотеки області у війні: проекти та практика / підгот. С. Т. Єрошенкова, ред. О. М. Раскіна ; Тернопільська обласна наукова бібліотека. Тернопіль, 2022. 36 с.
7. Животовська В. Нові виклики у діяльності бібліотечних закладів Кіровоградщини під час війни. *Бібліотечний форум: історія, теорія і практика*. 2023. № 1. С. 7–8.
8. Чабан К. Публічні бібліотеки Хмельниччини під час воєнного стану. *Бібліотечна планета*. 2022. № 3. С. 10–13.
9. Іванова І. Трансформація діяльності публічних бібліотек Києва під час війни: досвід аналіз виклики. *Бібліотечний форум: історія, теорія і практика*. 2023. № 2. С. 4–6.
10. Бібліотеки Волині у період війни: з досвіду роботи бібліотек області / уклад. Н. А. Харчук; Волинська державна обласна універсальна наукова бібліотека ім. О. Пчілки. Луцьк, 2022. 36 с.
11. БібліоЖиття Хмельниччини: інформаційний онлайн-бюлетень / Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека. 2022. № 1. 8 с.
12. Вплив російської збройної агресії на діяльність публічних бібліотек Черкаської області: соціологічне дослідження / уклад. К. С. Бугаєнко; Черкаська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Т. Шевченка. Черкаси: ОУНБ ім. Т. Шевченка, 2022. 20 с.
13. Діяльність бібліотек Житомирщини під час війни: адаптація до нових реалій та визначення пріоритетів / Житомирська обласна універсальна наукова бібліотека ім. О. Ольжича. Житомир, 2022. Ч. 2. 25 с.
14. Публічні бібліотеки в умовах воєнного часу: з досвіду роботи бібліотек Одеської області: аналітична довідка з досвіду роботи / упоряд. Г. П. Діденко; Одеська обласна універсальна наукова бібліотека ім. М. Грушевського. Одеса, 2022. 20 с.
15. Мапа бібліотечного досвіду 2022: огляд інноваційних бібліотечних досвідів та впровадження бібліотечних послуг / уклад.: Н. П. Волян, С. П. Ступницька; Рівненська обласна універсальна бібліотека. Рівне, 2022. 57 с.
16. Діяльність бібліотек в умовах війни: методичний poradnik / уклад. О. Шурубенко; Чернігівська обласна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка. Чернігів, 2022. Вип. 9. 64 с.
17. Костюк В., Польова І. Розвиток волонтерських ініціатив на базі Смизької центральної бібліотеки в час випробувань. *Бібліотечна планета*. 2022. № 3. С. 18–19.
18. Діяльність бібліотек Житомирщини під час війни: адаптація до нових реалій та визначення пріоритетів / Житомирська обласна універсальна наукова бібліотека ім. О. Ольжича. Житомир, 2022. Ч. 1. 21 с.
19. БібліоЖиття Хмельниччини: інформаційний онлайн-бюлетень / Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека. 2022. № 2. 8 с.

20. Публічні бібліотеки в реаліях війни: дайджест за матеріалами інтернет-публікацій / уклад. О. В. Манятіна; Центральна районна бібліотека ЦБС «Свічадо». Київ, 2022. 14 с.
21. Брунда І. Нас обстрілюють, а ми – творимо!. *Бібліотечна планета*. 2022. № 4. С. 20–24.
22. Сеник Л. Вінницька ОУНБ: робимо внесок у перемогу. *Бібліотечна планета*. 2022. № 2. С. 22–24.
23. Палівода Т. Досвід волонтерської діяльності Запорізької обласної універсальної наукової бібліотеки. *Бібліотечний форум: історія, теорія і практика*. 2023. № 1. С. 20–21.
24. Напуда Є. Бібліотка – простір безпеки та підтримки в умовах війни. *Бібліотечна планета*. 2022. № 3. С. 13–15.
25. Білик О. Особливості волонтерської діяльності в бібліотеках: міжнародний досвід та локальні вітчизняні практики. *Бібліотечна планета*. 2023. № 2. С. 16–20.
26. Ключ Т. Волонтерська діяльність Чернігівської обласної бібліотеки для дітей. *Бібліотечний форум: історія, теорія і практика*. 2023. № 1. С. 15–17.
27. Destroyed cultural heritage of Ukraine = Зруйнована культурна спадщина України. Категорія: libraries/бібліотеки. URL: <https://culturecrimes.mkip.gov.ua/?cat=7>
28. Кузнецова Л. Публічні бібліотеки України в умовах воєнного стану: втрати і виклики. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2022. Вип. 10. С. 105–113.
29. МКІП: утворено Раду з питань розвитку бібліотечної сфери. *Міністерство культури та інформаційної політики України*. URL: <https://mcip.gov.ua/news/mkip-utvoreno-radu-z-pytan-rozvytku-bibliotechnoi-sfery/>
30. МКІП працює над вилученням російської літератури з бібліотечних фондів. *Міністерство культури та інформаційної політики України*. URL: <https://mcip.gov.ua/news/mkip-pratsiuie-nad-vyluchenniam-rosiyskoi-literatury-z-bibliotechnykh-fondiv/>
31. Євгенія Кравчук: в Україні триває дерусифікація бібліотек – необхідно поновлювати фонди й закуповувати книги українською мовою. *Верховна Рада України: офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/232711.html?fbclid=IwAR2CNEf8wPtPVW1IT79KL9onJbfZ9CR-SxIki2d2BgInsvelmjT9_luOvdI
32. Кречетова Д. Окупанти вилучають з бібліотек українські книжки, щоб знищити їх – радним мера Маріуполя. *Українська правда*. URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/2022/05/25/248802/>
33. Морі Є. Окупаційні війська вилучають та знищують українську літературу та підручники історії – ГУР. *Суспільне культура*. URL: <https://suspilne.media/221234-okupacijni-vijska-vilucaut-ta-znisuut-ukrainsku-literaturu-ta-pidrucniki-istorii-gur/>
34. Збройна агресія РФ проти України. *Національна бібліотека імені Ярослава Мудрого: вебсайт*. URL: <https://nlu.org.ua/article.php?id=423&subject=51&month=0&year=2022&page=1>
35. Свідчення очевидців подій війни росії проти України (розповіді, спогади, щоденники за матеріалами ЗМІ): вебліографічні матеріали. *Національна історична бібліотека України: вебсайт*. URL: https://nibu.kyiv.ua/svidch_ochevydv/v20/
36. Війна за незалежність України: рекомендаційні списки літератури. *Наукова бібліотека ім. М. Максимовича: вебсайт*. URL: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/vystavka/rsp_viyna.php3

37. 100 днів російсько-української війни. *Наукова бібліотека ім. М. Максимовича* : вебсайт. URL: <http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/files/2022/20220606-2.pdf>
38. Російсько-українська війна. Ч. 1: Неоголошена війна (20 лютого 2014 - 24 лютого 2022) : рекомендаційний показчик. *Цифровий репозитарій Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/38190?locale-attribute=uk>
39. БД «Незламна Україна». *Наукова бібліотека Одеського Національного університету імені І. І. Мечникова* : вебсайт. URL: <https://lib.onu.edu.ua/bd-nezlamna-ukrayina/>
40. Розвиток України в умовах воєнного стану: зіткнення з новою реальністю : інформаційно-бібліографічний список. *Полтавська обласна універсальна наукова бібліотека імені І. П. Котляревського* : вебсайт. URL: <https://drive.google.com/file/d/14UCfCpBWURZ-pSOFzJzwWYywhIkpGotO/view>
41. Україна у вогні за свободу. Хроніка. *Херсонська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Олесь Гончара*. URL: <https://lib.kherson.ua/ukraina-u-vogni-viyini-za-svobodu-hronika.htm>
42. Міста і села України. Втрати воєнного часу. *Національна історична бібліотека України* : вебсайт. URL https://nibu.kyiv.ua/msu_vraty/
43. Інформаційно-бібліографічний фронт. *Державна бібліотека України для юнацтва*: вебсайт. URL: <http://4uth.gov.ua/bibliografichnyj-front/>
44. 2022. *Сумська обласна універсальна наукова бібліотека*: веб-сайт. URL: <http://www.ounb.sumy.ua/index.php/vidannya/vidannya-pro-sumshchinu/9-vidannya/132-2022>
45. Бібліографічні видання 2022. *Харківська обласна універсальна наукова бібліотека*: веб-сайт. URL: <https://library.kharkov.ua/source/biblio/>
46. Херсонщина нескорена. *Віртуальний проект «Краєзнавство Таврії» ХОУНБ ім. О. Гончара*: вебсайт. URL: <https://krai.lib.kherson.ua/hersonshchina-neskorena.htm>
47. «Хроніки віни.Миколаїв». *Центральна бібліотека ім. М. Л. Кропивницького м. Миколаїв*. URL:https://www.facebook.com/147363102031659/posts/4616374025130522/?paipv=0&eav=AfaRP4qK2TZVvMe6OOepfB4-B6UIfEgc15w8LyuVClfoFmDrSw45NsmToR3fcun4Xb4&_rdr
48. Полеглі воїни Закарпаття в російсько-українській війні. *Закарпатська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Ф. Потоушняка*: веб сайт. URL: <https://www.biblioteka.uz.ua/war/>
49. Загиблі земляки у російсько-українській війні. *Державна центральна міська бібліотека*: веб сайт. URL: http://www.derazhnia-crb.edukit.km.ua/ridnij_kraj_ta_vidatni_lyudi_derazhnyanschini/zagibli_zemlyaki_u_rosijsjko-ukrainsjkij_vijni/